

ISHLAB CHIQARISH VA UNING IQTISODIYOTDAGI O'RNI

Bobojonova M.J.

Ilmiy rahbar.

Oripova Dilyora-Osiyo xalqaro universiteti talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15043561>

Annotatsiya. Mazkur maqolada ishlab chiqarish tushunchasi va uning iqtisodiyotdagi roli tahlil qilinadi. Ishlab chiqarish jarayoni iqtisodiy rivojlanishning asosiy omili sifatida qaralib, uning tarmoqlari, samaradorligi va texnologik rivojlanish bilan bog'liqligi yoritiladi. Shuningdek, ishlab chiqarishning milliy iqtisodiyotga ta'siri va zamonaviy innovatsiyalar bilan uyg'unlashuvi masalalari muhokama qilinadi. Ishlab chiqarish har qanday iqtisodiyotning asosiy omili bo'lib, moddiy va nomoddiy boyliklarni yaratish jarayonidir. U iqtisodiy o'sishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. Ishlab chiqarish faoliyati tahlil qilinmasa, mamlakatning iqtisodiy rivojlanishini tushunish mushkul bo'ladi. Ushbu maqolada ishlab chiqarishning mohiyati, uning iqtisodiyotdagi o'rni va rivojlanish tendensiyalari o'rganiladi.

Kalit so'zlar: ishlab chiqarish, iqtisodiyot, samaradorlik, texnologik rivojlanish, innovatsiyalar, milliy iqtisodiyot.

Ishlab chiqarishning iqtisodiyotdagi o'rni quyidagi jihatlar bilan belgilab beriladi:

1. **Milliy daromadni shakllantirish** – ishlab chiqarish natijasida tovarlar va xizmatlar yaratiladi, bu esa iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi.
2. **Bandlik darajasiga ta'siri** – ishlab chiqarish sohasi mehnat bozorining asosiy ishtirokchisi hisoblanib, yangi ish o'rinlarini yaratadi.
3. **Texnologik rivojlanish omili** – ishlab chiqarish jarayonida zamonaviy innovatsiyalar joriy qilinadi, bu esa iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.
4. **Tashqi iqtisodiy aloqalar** – ishlab chiqarishning rivojlanishi eksport hajmining oshishiga va global iqtisodiyotda mamlakatning mavqeini mustahkamlashga yordam beradi.

Bundan tashqari, ishlab chiqarish jarayonida resurslardan samarali foydalanish, ekologik barqarorlikni ta'minlash va raqobatbardoshlikni oshirish dolzarb masalalar sifatida tahlil qilindi.

Ishlab chiqarish insoniyat hayotining ajralmas qismi bo'lib, iqtisodiyotning asosiy negizlaridan biri hisoblanadi. Har qanday jamiyatning taraqqiyoti ishlab chiqarish jarayonlari bilan bevosita bog'liq bo'lib, u moddiy va nomoddiy boyliklar yaratish, innovatsiyalarni joriy qilish, bandlikni oshirish va mamlakat iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Bugungi global iqtisodiyot sharoitida ishlab chiqarish jarayoni tobora murakkablashib, zamonaviy texnologiyalar, avtomatlashtirish va ekologik omillarga bog‘liq holga kelmoqda.

Ushbu maqolada ishlab chiqarishning mohiyati, asosiy turlari, iqtisodiyotdagi o‘rni, tarixiy rivojlanishi, ekologik ta’siri va kelajakdagi tendensiyalari haqida batafsil tahlil qilinadi.

Ishlab chiqarish – bu xom ashyolarni qayta ishlash va yangi mahsulotlar yoki xizmatlarni yaratish jarayonidir. Ushbu jarayonda tabiiy resurslar, inson mehnati va kapital birgalikda ishlaydi. Ishlab chiqarishning asosiy maqsadi – inson ehtiyojlarini qondirish va iqtisodiy qiymat yaratishdir.

Ishlab chiqarish turli yo‘nalishlarda bo‘lishi mumkin, jumladan: Moddiy ishlab chiqarish – sanoat, qurilish, qishloq xo‘jaligi kabi sohalarni o‘z ichiga oladi.

Nomoddiy ishlab chiqarish – ta’lim, tibbiyot, moliyaviy xizmatlar, IT sohalari kabi xizmatlarni o‘z ichiga oladi. Moddiy ishlab chiqarish fizik mahsulotlar yaratish bilan bog‘liq bo‘lsa, nomoddiy ishlab chiqarish inson kapitali va bilimga asoslangan iqtisodiyotning rivojlanishini ta’minlaydi.

Ishlab chiqarish iqtisodiy o‘rinishning asosiy harakatlantiruvchi kuchidir. Yangi mahsulotlar va xizmatlar yaratish orqali yalpi ichki mahsulot (YaIM) oshadi, bu esa mamlakatning umumiy farovonligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Ishlab chiqarish sohasi ish o‘rinlarini yaratadi. Sanoat korxonalari, fermer xo‘jaliklari va xizmat ko‘rsatish sektorlarida millionlab odamlar ishlaydi. Ishlab chiqarishning rivojlanishi ishsizlik darajasini kamaytirishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda ishlab chiqarish jarayonida yangi texnologiyalar, sun‘iy intellekt va avtomatlashtirish keng qo‘llanilmoqda. Bu jarayon mahsulot sifatini oshirish, tannarxni pasaytirish va xalqaro raqobatbardoshlikni oshirishga yordam beradi.

Ibtidoiy jamiyatda ishlab chiqarish dehqonchilik, chorvachilik va qo‘l mehnati bilan bog‘liq edi. Insonlar asbob-uskunalarni oddiy yog‘och va toshdan yasay edilar.

18-19-asrlarda sanoat inqilobi natijasida ishlab chiqarish jarayoni tubdan o‘zgardi. Bug‘ mashinalari, temir yo‘llar, zavod va fabrikalarning paydo bo‘lishi natijasida mahsulot ishlab chiqarish tezlashdi va yirik sanoat markazlari shakllandi. XX asrda elektr energiyasi, kimyo sanoati va avtomatlashtirilgan texnologiyalar keng tarqaldi. XXI asrda esa robototexnika, sun‘iy intellekt va ekologik toza texnologiyalar rivojlanib, ishlab chiqarish jarayoni yanada innovatsion tus oldi.

Sanoat ishlab chiqarishi atmosferaga karbonat angidrid va boshqa zararli moddalarni chiqarishi natijasida global isish va ekologik muammolar yuzaga kelmoqda.

So‘nggi yillarda ko‘plab kompaniyalar ekologik toza ishlab chiqarish texnologiyalarini joriy qilmoqda. Quyosh energiyasi, shamol generatorlari va qayta ishlangan materiallardan foydalanish keng ommalashmoqda.

Bugungi kunda sun‘iy intellekt va avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish tizimlari keng joriy qilinmoqda. Robotlar inson mehnatini kamaytirib, unumdorlikni oshirmoqda.

Ko‘plab kompaniyalar uglerod izini kamaytirish, ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarish va barqaror ishlab chiqarish usullariga o‘tishga harakat qilmoqda.

Dunyo bo‘ylab ishlab chiqarish zanjirlari shakllanib, mahsulotlar bir mamlakatda ishlab chiqarilib, boshqa mamlakatlarga eksport qilinmoqda. Bu esa global iqtisodiy bog‘liqlikni oshirmoqda.

Ishlab chiqarishni rivojlantirish yo‘llari:

1. Innovatsion texnologiyalarga sarmoya kiritish – raqamli texnologiyalarni rivojlantirish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish.

2. Yosh mutaxassislarni tayyorlash – kasbiy ta‘lim va ilmiy tadqiqotlarga e‘tibor qaratish.

3. Ekologik toza ishlab chiqarish tizimlarini joriy qilish – atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan texnologiyalarni kengaytirish.

4. Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish – eksport salohiyatini oshirish va global bozorlarga chiqish.

Ishlab chiqarish iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, mamlakatning iqtisodiy barqarorligini ta‘minlaydi. Zamonaviy texnologiyalar, innovatsiyalar va ekologik yondashuvlar ishlab chiqarish jarayonini yanada samarali va barqaror qilishga yordam bermoqda. Kelajakda avtomatlashtirish, yashil energiya va sun‘iy intellekt kabi texnologiyalar ishlab chiqarishning ajralmas qismiga aylanishi kutilmoqda. Shu sababli, mamlakatlar ishlab chiqarish sektoriga e‘tibor qaratishlari va yangi texnologiyalarga sarmoya kiritishlari zarur.

REFERENCES

1. Bobojonova, M. J., & Toshev, M. H. (2025). JAHON BOZORIDA YASHIL IQTISODIYOTNI MOLIYALASHTIRISH TENDENSIYASI: FAKTLAR VA KO‘RSATKICHLAR ASOSIDA TAHLIL. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(4), 120-128.
2. Bobojonova, M. J., & Toshev, M. H. (2025). YASHIL IQTISODIYOTI RIVOJLANISH TARIXI VA SHAKLLANISHI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(5), 154-159.

3. Bobojonova, M. J., & Toshev, M. H. (2025). INKLYUZIV YASHIL IQTISODIYOT VA UNING HOZIRGI KUNDAGI HOLATI TAHLILI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(6), 197-205.
4. Bobojonova, M. J., & Toshev, M. H. (2025). YASHIL TRANSFORMATSIYA: BARQARORLIKNING YANGI DAVRI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(5), 102-110.
5. Bobojonova, M. J., & Toshev, M. H. (2025). YASHIL IQTISODIYOTDA BIOXILMAXILLIK VA BIOXILMA XILLIKNING AFZALLIK TOMONLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(5), 170-178.
6. Bobojonova, M. J., & Sodiqova, N. T. (2025). YASHIL IQTISODIYOTGA O' TISH VA BARQAROR TEXNOLOGIK O' ZGARISHLAR. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(5), 183-194.
7. Qudratova, G. M. (2025). THE EVALUATION OF UNIVERSITY COMPETITIVENESS: A REVIEW OF METHODOLOGIES. *SHOKH LIBRARY*.
8. Azimov, B. F., Maksudovich, A. Z., & Qudratova, G. M. (2025). THE IMPORTANCE OF INNOVATION IN ENHANCING THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION UNIVERSITIES. *SHOKH LIBRARY*.
9. Sodiqova, N. (2025). METHODOLOGY FOR DEVELOPING STUDENTS' TECHNICAL THINKING IN ECONOMICS CLASSES. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(1), 885-891.
10. Islomova, M., & Sodiqova, N. (2025). ILM-FAN VA TA'LIMDAGI INNOVATION RIVOJLANISHNING DOLZARB MUAMMOLARI. *Modern Science and Research*, 4(2), 300-307.
11. Bahodirovich, X. B. (2025). XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA HISOB YURITISH SIYOSATI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(6), 210-215.
12. Bahodirovich, X. B. (2025). BUXGALTERIYA HISOBINING O'RGANISH USULLARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(5), 257-262.
13. Ёкубов, А. Б., & Алимова, Ш. А. (2024). МАКРОЭКОНОМИКА: ЭВОЛЮЦИЯ ТЕОРИИ И СОВРЕМЕННОЙ ПРАКТИКИ.
14. Abidovna, A. S. (2025). INVESTMENT PROJECTS: ADVANCED MANAGEMENT AND EVALUATION. *SHOKH LIBRARY*.

15. Hakimovich, T. M. (2025). EKSPORT RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA DIVERSIFIKATSIYANING AHAMIYATI. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(4), 112-121.
16. Hakimovich, T. M. (2025). O 'ZBEKISTONDA EKSPORTNI RAG 'BATLANTIRISH UCHUN FOYDALANILADIGAN MOLIVAVIY VOSITALAR TAHLILI. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(5), 141-150.
17. Ibodulloyevich, I. E. (2024). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI VA ISHBILARMONLIK MUHITINI YAXSHILASH ISTIQBOLLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, 51, 258-266.
18. El, I. (2025). MINTAQALAR VA MA'MURIY HUDUDLAR TADBIRKORLIK FAOLIYATINI INVESTITSIYA BILAN TA'MINLOVCHI IQTISODIY TIZIM SIFATIDA. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(6), 58-69.
19. Azimov, B. F., & Yodgorova, Z. Y. (2025). METHODS OF STUDYING THE STATE OF COMPETITION IN THE EDUCATIONAL SERVICES MARKET. *SHOKH LIBRARY*.
20. Azimov, B. F. (2025). INNOVATSIYALARNI QO 'LLAB-QUVVATLASH XIZMATLARI: ISPANIYA, POLSHA VA BOLGARIYA TAJRIBALARI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(4), 12-23.
21. Raxmonqulova, N. O. (2025). DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY ON A GLOBAL SCALE AND THE EXPERIENCE OF COUNTRIES. *SHOKH LIBRARY*.
22. Қизи Рахмонқулова, Н. О. (2023). КИЧИК САНОАТ ЗОНАЛАРИНИНГ ХУДУДЛАР ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ ЎРНИ. "Экономика и туризм" *международный научно-инновационный журнал*, 6, 14.
23. Shadiyev, A. X. (2025). DEVELOPMENT OF THE CURRICULUM FOR ECONOMIC DISCIPLINES IN PRIVATE UNIVERSITIES. *FARS International Journal of Education, Social Science & Humanities.*, 13(1), 389-396.
24. Shadiyev, A. X. (2025). METHODS OF TEACHING THE "ECONOMIC THEORY". *SHOKH LIBRARY*.
25. Zaripova, G., & Naimova, N. (2025). INFLYATSIYA VA UNI BARTARAF ETISH CHORA-TADBIRLARI. *Modern Science and Research*, 4(2), 371-378.
26. Akbarovna, N. N. (2025). PROBLEMS OF INCREASING INVESTMENT ACTIVITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION. *SHOKH LIBRARY*.

27. Supiyevna, B. M. (2025). G'AZNACHILIK-DAVLAT MOLİYASINING ENG MUHIM BO'LAGI. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(5), 117-123.
28. Supiyevna, B. M. (2025). BUDGETING IN THE PUBLIC SECTOR. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(6), 90-95.
29. Jumayeva, Z. (2023). BASICS OF NATIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT. *Modern Science and Research*, 2(12), 296-300.
30. Bostonovna, D. Z. (2023). CONCEPTUAL BASIS OF IMPROVEMENT OF BANK AUDIT IN COMMERCIAL BANKS. *IMRAS*, 6(6), 118-124.
31. Tagayeva, R., & Bobojonova, M. J. (2025). BYUDJET, UNING SHAKLLANISHI VA TAQSIMLANISHI. *Modern Science and Research*, 4(2), 387-393.
32. Bobojonova, M. J., & Toshev, M. H. (2025). JAHON BOZORIDA YASHIL IQTISODIYOTNI MOLİYALASHTIRISH TENDENSIYASI: FAKTLAR VA KO'RSATKICHLAR ASOSIDA TAHLIL. *THEORY OF SCIENTIFIC RESEARCHES OF WHOLE WORLD*, 1(4), 120-128.
33. Жумаева, З. К. (2024). РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ ИНДУСТРИЙ КАК ФАКТОР РОСТА НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ: ОБЗОР ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА И ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.
34. Жумаева, З. К. (2024). Инвестиционная Активность Как Основной Элемент Организационно-Экономического Механизма Маркетинга Территории. *Miasto Przyszłości*, 55, 1411-1417.
35. Ibragimov, A. (2025). PROSPECTIVE WAYS OF ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT TO THE NATIONAL ECONOMY. *International Journal of Artificial Intelligence*, 1(1), 137-143.
36. Qahhorova, J., & Ibragimov, A. (2025). XORIYIY INVESTITSIYALAR AHAMIYATI, OMILLARI VA ISTIQBOLLARI. *Modern Science and Research*, 4(2), 283-291.
37. Алимова, Ш. А., & Джураева, М. С. (2025). ИННОВАЦИИ И ЦИФРОВИЗАЦИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ: ПЕРСПЕКТИВЫ И ПРОБЛЕМЫ. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(4), 120-126.
38. Алимова, Ш. А., & Джураева, М. С. (2025). СТРАТЕГИЧЕСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(4), 82-89.
39. Игамова, Ш. З. (2024). МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ

ЭФФЕКТИВНОСТИ ИННОВАЦИОННОГО развития ПРЕДПРИЯТИЙ СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ. *Gospodarka i Innowacje.*, 43, 335-340.

40. Игамова, Ш. З. (2021). Особенности инноватики на предприятиях промышленности строительных материалов. *Архитектура. Курилиш. Дизайн Илмий-амалий журнал. ТАҚИ*, 263-267.
41. Baxtiyorova, J., & Djurayeva, M. S. (2025). BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA RAQOBATNING ROLI. *Modern Science and Research*, 4(2), 477-485.